

Nowa rola informacji w społeczeństwie informacyjnym

<https://doi.org/10.33141/po.2008.02.02>

Jan Macias

Przeład Organizacji, Nr 2 (817), 2008, ss. 9-12
www.przeładorganizacji.pl

Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa (TNOiK)

Wprowadzenie

Wiek XXI uznawany jest za wiek informacji. Jeden z laureatów Nagrody Nobla z 2001 r. J.E. Stiglitz (za badania te zostali także nagrodzeni w 2001 r. G. Akerlof i M. Spence) mówi wręcz o zmianie paradygmatu w ekonomii: „od paradygmatu konkurencyjności do paradygmatu informacji”¹⁾. Ekonomia informacji stanowi fundamentalną zmianę dominującego w ekonomii paradygmatu. Przez ponad sto lat dominowało w formalnych modelach ekonomicznych założenie doskonałej informacji. J.E. Stiglitz wykazał ze swoimi współpracownikami, że przy założeniu niedoskonałej informacji (a tak jest w rzeczywistości) model rynku konkurencyjnego w swojej naturalnej postaci często nie miał żadnego stanu równowagi – i to nawet wówczas, gdy przyjmowano arbitralnie niewielki stopień niedoskonałości informacji. Rola informacji jest więc kluczowa. Artykuł traktuje o nowej roli informacji w społeczeństwie informacyjnym.

Informacja i systemy informacyjne podstawą budowy społeczeństwa informacyjnego

Rozwój cywilizacji ludzkiej można podzielić na trzy ery: erę społeczeństwa przedprzemysłowego, inaczej przedindustrialnego lub rolniczego (*agricultural age*), erę społeczeństwa przemysłowego, czyli industrialnego (*industrial age*), i erę społeczeństwa poprzemysłowego, czyli postindustrialnego, usługowego lub inaczej informacyjnego (*information age, information society, network society*)²⁾.

W zasadzie od lat 70. XX w. coraz powszechniej wyrażana jest opinia, że rozwój nowoczesnych technologii informacyjnych i telekomunikacyjnych (*Information and Communication Technologies, ICT*) przyczynia się do stopniowego przekształcania współczesnych społeczeństw w społeczeństwa informacyjne. Społeczeństwo informacyjne można określić jako społeczeństwo z szerokim rozprzestrzenieniem się dostępu i transferu informacji cyfrowej w biznesie i wewnątrz tego społeczeństwa³⁾. W społeczeństwie informacyjnym (postindustrialnym) informacja i wiedza są krytycznymi czynnikami w osiągnięciu sukcesu; informacja staje się także

kluczowym strategicznym zasobem. Jak dobitnie to stwierdził amerykański socjolog, pionier badań nad nowym typem społeczeństwa, Daniel Bell, w społeczeństwie poprzemysłowym najistotniejsze jest to, że wiedza i informacja stają się źródłem strategii i przemian społeczeństwa, czyli tym samym, czym kapitał i praca w społeczeństwie informacyjnym.

Społeczeństwo informacyjne charakteryzuje się:

- wysokim stopniem korzystania z informacji w życiu codziennym przez większość obywateli i organizacji,
- użytkowaniem jednorodnej lub kompatybilnej technologii informacyjnej na użytek własny, społeczny, edukacji i działalności zawodowej,
- umiejętnością przekazywania, odbierania, a także szybkiej wymiany danych cyfrowych bez względu na odległość⁴⁾.

Pojęcie „społeczeństwo informacyjne” stało się w ostatnich dekadach XX w. niejako określeniem kluczowym, wskazującym kierunek przeobrażeń społecznych. Nic więc dziwnego, że dokonująca się rewolucja elektroniczna stała się asumptem do publicznej dyskusji nad wykorzystaniem najnowszych technologii dla dobra społecznego. Rozwojem społeczeństw informacyjnych zaczęły się interesować rządy poszczególnych krajów oraz Unia Europejska.

Rząd Stanów Zjednoczonych już w latach 70. XX w. rozpoczął prace legislacyjne i organizacyjne w celu upowszechnienia idei społeczeństwa informacyjnego. Odpowiednikiem działań podejmowanych w UE była w Stanach Zjednoczonych strategia sformułowana w National Information Infrastructure w 1993 r. Projekt ten za cel stawia zbudowanie ogólnokrajowej sieci teleinformatycznej i udostępnienie jej wszystkim mieszkańcom kraju.

Na uwagę zasługuje także rządowy plan stworzenia społeczeństwa informacyjnego w Japonii, opracowany przez Y. Masudę (stąd nazywany planem Masudy) na początku lat 80. XX w.⁵⁾ Plan ten zakładał, że w efekcie realizacji wizji społeczeństwa informacyjnego nastąpi przekształcenie systemów w różnych dziedzinach życia społecznego i podniesiona zostanie jakość życia społeczeństwa.

Przyjmuje się, że politykę tworzenia społeczeństwa informacyjnego w Europie rozpoczęto w 1994 r. Komisja Europejska opublikowała wówczas dokument pt. „Europa i społeczeństwo globalnej informacji. Zalecenia dla Rady Europy”⁶⁾, który od nazwiska

komisarza ds. przemysłu, technologii informacyjnych i telekomunikacji Martina Bangemanna nazwano Raportem Bangemanna.

8 grudnia 1999 r. ogłoszono inicjatywę państw UE mającą stanowić manifest wspólnej polityki budowania nowoczesnej i silnej gospodarki krajów członkowskich. W projekcie „eEurope – An Information Society for All” („eEuropa – Społeczeństwo informacyjne dla wszystkich”) określono cel budowy nowego społeczeństwa wykorzystującego możliwości „nowej gospodarki”. Inicjatywa ta zawierała następujące priorytety: edukacja, transport, sektor zdrowia i aktywizacja narodowa osób niepełnosprawnych.

W 1999 r. zmieniono nazwę „Dyrekcja Generalna Komunikacji” na „Dyrekcja Generalna Społeczeństwa Informacyjnego”. W tym samym roku opublikowano Zieloną Księgę „Public Sector Information: A Key Resource for Europe”. Dokument ten wskazywał na korzyści dla obywateli i całej gospodarki, płynące z wykorzystania technologii ICT w obszarze służb publicznych. Strategicznymi celami inicjatywy eEurope były⁷⁾:

- wprowadzenie mieszkańców Europy, gospodarstw domowych, szkół, wszystkich sfer działalności biznesowej i administracyjnej w wiek cywilizacji cyfrowej;
- tworzenie Europy zdolnej do wykorzystania informacji cyfrowej, wspieranej przez świat biznesu gotowy do finansowania rozwoju nowych idei;
- zapewnienie, aby dokonujące się procesy uwzględniały uwarunkowania socjalne, tworzyły zaufanie i wzmacniały jedność.

Celem priorytetowym polityki UE stało się zapewnienie powszechnego dostępu do internetu.

Kompleksowy program działania mający na celu tworzenie europejskiego społeczeństwa informacyjnego został przedstawiony w dniach 23–24 marca 2000 r. na specjalnym posiedzeniu Rady Europejskiej w Lizbonie⁸⁾. Dokument ten nazwano Strategią Lizbońską. Główne działania UE zaprogramowano na dwóch płaszczyznach: gospodarczej i społecznej. Pierwsza z nich dotyczy strategii budowy społeczeństwa informacyjnego, opartej na wykorzystaniu technologii ICT w celu zwiększenia konkurencyjności gospodarki⁹⁾.

W 2000 r. podczas szczytu europejskiego w Feira przyjęto plan działań „eEurope 2002 – An Information Society for All”, wskazując na konieczność rozwoju szybkiego, taniego internetu i inwestowania w kapitał ludzki.

Na kolejnym szczyście UE w Sewilli w dniach 21–22 czerwca 2002 r. przyjęto plan zawierający zadania do 2005 r. Inicjatywa ta nazwana „eEurope 2005: An Information Society for All – Action Plan” zobowiązała kraje członkowskie do realizacji następujących zadań:

- rozwijanie usług elektronicznych typu: *e-government*, *e-learning*, elektroniczne usługi ochrony zdrowia (*e-health*),
- tworzenie dynamicznego środowiska dla gospodarki elektronicznej,
- zapewnienie powszechnego dostępu do internetu,
- zbudowanie systemu bezpieczeństwa dla infrastruktury informacyjnej¹⁰⁾.

W maju 2005 r., w przyjętym na wiosennym szczycie Rady Europejskiej dokumencie „i2010 – European Information Society 2010” uznano, że technologie informacyjne, komunikacyjne (ICT), wykorzystywane w administracji publicznej, małych i średnich przedsiębiorstwach oraz gospodarstwach domowych są motorem trwałego wzrostu i warunkiem budowania społeczeństwa informacyjnego. Rada Europejska uznała, że rozwój technologii ICT przyczynia się do realizacji priorytetu zawartego w zmodyfikowanej Strategii Lizbońskiej – sprzyja wzrostowi gospodarczemu i zwiększaniu zatrudnienia w państwach członkowskich. Szacuje się, że około 40% wzrostu produktywności oraz 25% PKB UE związane jest właśnie z rozwojem technologii ICT¹¹⁾. Przemysł technologii ICT generuje około 8% unijnego PKB, a zatrudnienie w tym sektorze znajduje około 6% siły roboczej. Stwierdzono ponadto, że kraje cechujące się najwyższymi wskaźnikami rozwoju ICT i innowacyjności w tej dziedzinie należą równocześnie do krajów osiągających najwyższe stopy wzrostu (Irlandia, Finlandia, Szwecja). We wspomnianym dokumencie z maja 2005 r. zdefiniowano trzy priorytety polityki w zakresie tworzenia społeczeństwa informacyjnego¹²⁾:

- realizacja idei Europejskiej Przestrzeni Informacyjnej, która promuje otwarty, konkurencyjny rynek wewnętrzny dla społeczeństwa informacyjnego i mediów;
- wspieranie innowacji i inwestycji dotyczących badań nad technologiami ICT w celu promowania rozwoju oraz tworzenia większej liczby lepszych miejsc pracy;
- stworzenie Europejskiego Społeczeństwa Informacyjnego, które promuje wzrost gospodarczy i zatrudnienie w sposób odpowiedni dla zrównoważonego rozwoju, a którego priorytetami staną się lepsze służby publiczne i wyższa jakość życia.

Dodać należy, że strategia europejska i amerykańska budowy społeczeństw informacyjnych określają inne cele finalne. W dokumentach UE za cel stawia się stworzenie globalnego społeczeństwa informacyjnego przy zachowaniu kulturowych i społecznych wartości europejskich. Natomiast celem końcowym strategii amerykańskiej jest stworzenie globalnej infrastruktury informacyjnej (*Global Information Infrastructure*, GII)¹³⁾.

Przystąpienie do UE zmusiło Polskę do wprowadzenia europejskich standardów w sferze sposobów i stopnia informatyzacji.

Sejm RP w uchwale z dnia 14 lipca 2000 r. wezwał rząd do przedstawienia w trybie pilnym do końca 2000 r. założeń strategii rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Polsce¹⁴⁾. W odpowiedzi na wniosek Sejmu, rząd RP przedstawił parlamentowi dokument programowy pt. „Cele i kierunki rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Polsce”¹⁵⁾.

Ostateczna wersja „Strategii rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Polsce na lata 2001–2006 – ePolska” została przyjęta 11 września 2001 r. Wzorowana jest ona na dokumencie „eEurope 2002 – An Information Society for All”, przyjętym 24 marca 2000 r. w Lizbonie. 22 lipca 2003 r. Rada Ministrów przyjęła dokument „Program na lata 2003–2006 –

Tworzenie mechanizmów i struktur rozwoju elektronicznej gospodarki w Polsce”. Centralną częścią „Programu” jest zbudowanie i uruchomienie niekomercyjnej platformy wiedzy na potrzeby sektora małych i średnich przedsiębiorstw.

Kolejnym dokumentem, będącym aktualizacją uprzednio przyjętych, jest zatwierdzona przez Radę Ministrów 13 stycznia 2004 r. „Strategia informatyzacji Rzeczypospolitej Polskiej – ePolska na lata 2004–2006”. Odmienność tego planu polega na położeniu nacisku na rozwój usług i zasobów ludzkich, w mniejszym zaś stopniu na czynnik techniczny procesów informatyzacji. Z dokumentem tym związany jest inny dokument przyjęty przez Radę Ministrów 23 grudnia 2003 r. pt. „Narodowa strategia rozwoju dostępu szerokopasmowego do internetu na lata 2004–2006”, opracowany przez Ministerstwo Nauki i Informatyzacji.

Funkcje informacji w społeczeństwie informacyjnym

Informacja pełni wiele różnych funkcji. Spośród nich można wskazać na następujące:

- Informacja jest specyficznym czynnikiem, a więc narzędziem – „łagodną siłą”, która kształtuje poglądy, postawy i sposób oceny otaczającego świata¹⁶.

- Informacja pełni funkcję integracyjną. Człowiek jako istota społeczna stanowi „system informacyjny” wysyłający informacje i odbierający informacje. Informacja stanowi spoiwo jednostek z ich otoczeniem.

- Informacja stanowi czynnik demokratyzujący (zwłaszcza w dobie Internetu). Warunkiem rozwoju demokracji jest rzetelna informacja, dostęp do informacji, pozwalający każdemu obywatelowi kształtować przebieg zdarzeń oraz wyrażać swoje opinie, poprzez przekazywanie określonych informacji i podejmowanie decyzji wyborczych. Podstawą demokracji jest jawność życia publicznego oraz wiarygodna informacja. Równy dla obywateli dostęp do informacji sprzyja zwiększaniu stopnia identyfikacji interesów jednostki z interesami społeczeństwa i państwa, a na poziomie przedsiębiorstwa z interesami firmy. Internet zwiększa przejrzystość cen w skali światowej. Prowadzi to do spadku lub stabilizacji cen oraz innych korzyści dla nabywców towarów i usług. Zmniejsza się w ten sposób asymetria informacji. Z drugiej strony prowadzi to do rozwoju procesów globalizacyjnych, nie tylko w handlu światowym i finansach.

- Informacja jest towarem, jeśli pojawia się na rynku w postaci podaży i ma cenę. Towar jest to produkt pracy ludzkiej przeznaczony do wymiany, posiadający wartość użytkową i wymienną, czyli cenę (wartość). Wartość informacji zależy od czterech głównych czynników: jej jakości, aktualności, ilości oraz powiązania z zadaniami możliwymi do podjęcia przez kierownictwo organizacji¹⁷. Wartość informacji można określić poprzez prostą kalkulację finansową¹⁸:

wartość informacji – koszty zgromadzenia informacji.

- Informacja stanowi podstawę podejmowania decyzji we wszystkich organizacjach, w tym decyzji rynkowych w przedsiębiorstwach.

- Informacja kreuje wartość dla organizacji¹⁹. Informacja dodaje nową wartość, redukuje koszty, pozwala zarządzać ryzykiem oraz kształtuje nową rzeczywistość. W tej funkcji informację uważa się za rodzaj kapitału – kapitał informacyjny czy cyfrowy²⁰. Informacja stanowi kluczowy zasób strategiczny współczesnych organizacji, zwłaszcza przedsiębiorstw, w „nowej gospodarce” opartej na wiedzy (GOW)²¹. Informacja jest aktywem, który podobnie jak inne aktywa biznesowe ma dla organizacji określoną wartość²². Zasoby informacji stanowią nowy rodzaj wartości dla organizacji. We współczesnej ekonomii informację traktuje się jako czwarty, obok ziemi, pracy i kapitału, czynnik produkcji (wzrostu gospodarczego), kształtujący wartość dodaną przedsiębiorstwa. Następuje zmiana formuły strategicznego potencjału organizacji na wyrażonej relacją: informacja – wiedza – kreatywność²³. Ta nowa triada najlepiej wyraża zasób strategiczny nowoczesnych przedsiębiorstw w gospodarce informacyjnej opartej na wiedzy.

Informacja jest podstawowym czynnikiem rozwoju systemu rynkowego, a stan systemu informacyjnego danego kraju stanowi dobrą miarę osiągniętego rozwoju społeczno-gospodarczego i jakości życia. Zasoby informacyjne cechuje duża mobilność (możliwość wykorzystania jednocześnie w różnych miejscach przez różnych użytkowników).

Szeroko rozumiana zdolność do przetwarzania informacji i wiedzy stanowi główne źródło przewagi konkurencyjnej współczesnych przedsiębiorstw.

Podkreślić należy, że rozkład informacji w otoczeniu, w tym rynkowym, jest nierównomierny, co wywołuje asymetrię informacyjną, czyli niejednakową dostępność do informacji ze strony różnych jej odbiorców, ze względu na różne okoliczności. Szeroko znanym przykładem opisującym skutki rynkowe asymetrii informacji jest słynny „rynek bublei” (*market for lemons*), przedstawiony przez G. Akerlofa, laureata Nagrody Nobla z 2001 r.²⁴

Podsumowanie

Pojęcie „społeczeństwo informacyjne” stało się w ostatnich dekadach XX w. niejako określeniem kluczowym, wyjaśniającym kierunek rozwoju społeczeństw. Informacja stanowi nowy paradygmat rozwojowy w społeczeństwie informacyjnym. Informacja staje się kluczowym zasobem strategicznym współczesnych przedsiębiorstw. Informacja jest aktywem, który ma dla organizacji określoną wartość.

dr Jan Macias

Katedra Zarządzania i Marketingu
Górnośląskiej Wyższej Szkoły Handlowej
im. W. Korfańtego w Katowicach

PRZYPISY

¹⁾ J.E. STIGLITZ, *Informacja i zmiana paradygmatu w ekonomii (część pierwsza)*, „Gospodarka Narodowa” 2004, nr 3, s. 78–90.

- ²⁾ D. CHAFFEY, S. WOOD, *Business Information Management. Improving Performance Using Information Systems*, „Financial Times”, Prentice-Hall 2005, s. 9.
- ³⁾ D. CHAFFEY, S. WOOD, *op.cit.*, s. 7.
- ⁴⁾ T. BIAŁOŁOCKI, J. MOROZ, M. NOWINA-KONOPKA, L.W. ZACHER, *Spółeczeństwo informacyjne. Istota. Rozwój. Wyzwania*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2006, s. 15.
- ⁵⁾ E. KOLBUSZ, A. NOWAKOWSKI, *Informatyka w zarządzaniu. Metody i systemy*, Wydawnictwo Zachodniopomorskiej Wyższej Szkoły Biznesu, Szczecin 1999, s. 16.
- ⁶⁾ *Europa and the Global Information Society. Recommendations of the Bangemann Group to the European Council*, Brussels, 26 maja 1994 r.
- ⁷⁾ T. BIAŁOŁOCKI, J. MOROZ, M. NOWINA-KONOPKA, L.W. ZACHER, *op.cit.*, s. 28.
- ⁸⁾ A. WŁADYNYIAK, *Strategia lizbońska na półmetku realizacji*, „Wspólnoty Europejskie” 2005, nr 3, s. 4–6.
- ⁹⁾ W. ŚWITALSKI, *Ku nowej Europie – kreatywnej i innowacyjnej*, „Ekonomista” 2007, nr 1, s. 133–134.
- ¹⁰⁾ J. LIPSKI, *Informacja na temat dokumentów związanych z budową społeczeństwa informacyjnego*, Biuro Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu, nr 035008, Warszawa 2004, s. 8.
- ¹¹⁾ I.L. WOICKA, *Inicjatywa Komisji Europejskiej „i2010 – Społeczeństwo Informacyjne na Rzecz Zatrudnienia i Wzrostu”*, „Wspólnoty Europejskie” 2005, nr 10, s. 33.
- ¹²⁾ *Commission Staff Working Paper. Communication from the Commission, „i2010 – A European Information Society for Growth and Employment. Extended Impact Assessment”*, SEC (2005) 229 final.
- ¹³⁾ J. WIERZBOŁOWSKI, *Spółeczeństwo informacyjne a integracja Polski w ramach Unii Europejskiej*, „Ekonomista” 2006, nr 1, s. 41.
- ¹⁴⁾ *Uchwata Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 14 lipca 2000 r. w sprawie budowania podstaw społeczeństwa informacyjnego w Polsce*, MP, nr 22, poz. 448.
- ¹⁵⁾ Program „Cele i kierunki rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Polsce”, dokument przygotowany przez Komitet Badań Naukowych i Ministerstwo Łączności, przyjęty przez Radę Ministrów 28 listopada 2000, „Przeгляд Rządowy” 2001, nr 1, s. 110–132.
- ¹⁶⁾ B. STEFANOWICZ, *Informacja jako zasób strategiczny*, „Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstwa” 2004, nr 7, s. 15.
- ¹⁷⁾ J.A.F. STONER, Ch. WANKEL, *Kierowanie*, PWE, Warszawa 1994, s. 476.
- ¹⁸⁾ P. BOCIJ, D. CHAFFEY, A. GREASLEY, I. HICKIE, *Business Information Systems. Technology, Development and Management for the E-Business*, edited by D. HAF FEY, „Financial Times”, Prentice-Hall 2003, s. 7.
- ¹⁹⁾ D. CHAFFEY, S. WOOD, *op.cit.*, s. 16–17.
- ²⁰⁾ A. TIWANA, *Przewodnik po zarządzaniu wiedzą, e-biznes i zastosowania CRM*, Placet, Warszawa 2003, s. 26.
- ²¹⁾ S. HAAG, M. CUMMINGS, J. DAWKINS, *Management Information Systems for the Information Age*, Irwin/McGraw-Hill 1998, s. 13.
- ²²⁾ Polska Norma PN ISO/IEC 17799:2003 *Technika informatyczna. Praktyczne zasady zarządzania bezpieczeństwem informacji*.
- ²³⁾ B. WAWRZYNYIAK, *Raport o Zarządzaniu Nr 5 „Informacja – Kapitał Ludzki – Kreatywność”*, „Organizacja i Kierowanie” 2001, nr 1, s. 139.
- ²⁴⁾ J. PROKOP, E. BARANOWSKA-PROKOP, *Asymetria informacji a transakcje wiązane*, „Gospodarka Narodowa” 2006, nr 7–8, s. 9.

Summary

The significance of information in the modern world can be gauged from three terms: the information society, the information economy, and the information age. Information is basis of building information society. Information is a strategic resource.